

ОПТОВА ТОРГІВЛЯ УКРАЇНИ: РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ

Г. Г. ЛИСАК

(Харківський державний університет харчування та торгівлі)

Анотація. Подано результати дослідження стану та динаміки оптової торгівлі в Україні, проведено порівняльний аналіз і визначено особливості розвитку оптового товарообороту за регіонами.

Ключові слова: оптова торгівля, оптовий товарооборот, регіон, карта регіонів.

У сфері товарного обігу важливу роль відведено оптовій торгівлі, яка внаслідок особливого положення у системі товароруку сприяє розвитку як підприємств сфери виробництва, так і роздрібною торгівлі. Виконуючи функції організатора руху товарів каналами розподілу та маючи можливості накопичення і переміщення значного обсягу товарів і сировини, оптова торгівля забезпечує збалансованість і розвиток внутрішнього ринку, набуває здатності активно впливати на регіональні та галузеві ринки, а також є чинником структурних змін у економіці країни. Значущість оптової торгівлі як каталізатора товароруку в розподільчій системі, ланки, що зв'язує виробництво та споживання, зумовлює актуальність досліджень особливостей функціонування та розвитку оптової торгівлі як в економіці загалом так і в окремих регіонах.

Роль оптової торгівлі у розвитку національної економіки, а також питання управління окремими аспектами діяльності підприємств оптової торгівлі розглянуто у працях О. М. Азарян, В. В. Апопія, Н. О. Власової, Н. О. Голошубової, А. А. Мазаракі, Н. Г. Міценко та ін. [1– 6]. Позитивно оцінюючи напрацювання науковців, відмітимо необхідність подальших досліджень у цій галузі, зокрема виявлення особливостей функціонування та розвитку підприємств оптової торгівлі в розрізі регіонів.

Метою статті є дослідження тенденцій розвитку підприємств оптової торгівлі в Україні за 2005–2012 рр.

Для досягнення цієї мети були поставлені такі завдання: а) дослідити результати діяльності підприємств оптової торгівлі за 2005–2012 рр.; б) виявити тенденції розвитку оптової торгівлі у розрізі регіонів.

Ґрунтуючись на результатах проведеного дослідження, зроблено ряд висновків. Розвиток оптової торгівлі в Україні в останні роки не може бути оцінений однозначно. На фоні зростання основних показників діяльності цього сегмента торгівлі протягом 2005–2012 рр. відзначено їх зниження у періоди 2009 та 2012 рр. За підсумками 2012 р., оптовий товарооборот становив 1093,3 млрд грн, що перевищує показник 2005 р. у 2,2 разу. Порівняно з 2011 р. оборот підприємств оптової торгівлі знизився на 1,3 %. Аналіз динаміки показників торгівлі та ресторанного господарства за 2005–2012 рр. показав, що оптові продажі, хоча й мають загальну тенденцію до зростання, проте за темпами змін значно поступаються показникам роздрібною торгівлі та ресторанного господарства, а також роздрібною товарообороту загалом (табл. 1).

На фоні зростання оптового товарообороту слід відмітити скорочення кількості підприємств, які функціонують у торгівлі загалом і на ринку оптових продажів зокрема. За розрахунками за 2011–2012 рр. кількість підприємств оптової торгівлі, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами, зменшилась на 5756 об'єктів, що у відносному вимірі становило 7,0 %.

Таблиця 1

Динаміка товарообороту торгівлі та ресторанного господарства*

млрд грн

Показник	Рік							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Оптовий товарооборот підприємств	492,5	631,2	812,2	998,6	817,5	993,7	1107,3	1093,3
Оборот роздрібною торгівлі	174,4	237,8	325,1	456	444,3	541,5	685,7	812,1
Оборот ресторанного господарства	7,5	9,1	11,7	15,6	15,4	17,9	21,2	23,5
Роздрібний товарооборот підприємств	94,3	130	178,2	246,9	231	280,9	350,1	405,1
Темп змін, у відсотках до попереднього року								
Оптовий товарооборот підприємств	100,0	128,2	128,7	123,0	81,9	121,6	111,4	98,7
Оборот роздрібною торгівлі	100,0	136,4	136,7	140,3	97,4	121,9	126,6	118,4
Оборот ресторанного господарства	100,0	121,3	128,6	133,3	98,7	116,2	118,4	110,8
Роздрібний товарооборот підприємств	100,0	137,9	137,1	138,6	93,6	121,6	124,6	115,7

* Розраховано автором за даними [7].

Дослідження показали, що провідне місце у структурі оптового товарообороту займають непродовольчі товари. У 2012 р. непродовольчих товарів реалізовано на суму 878,1 млрд грн, що становить 80,3 % загального обсягу оптового товарообороту. За 2011–2012 рр. відзначено зменшення частки непродовольчих товарів у загальному обсязі оптового товарообороту на 2,1 відсоткових пункти.

З метою поглибленого дослідження процесів, що відбуваються на ринку оптових продажів, визначено особливості розвитку оптового товарообороту за регіонами. Так, за 2012 р. порівняно з 2011 р. обсяг оптового товарообороту збільшився на підприємствах оптової торгівлі Вінницької (+15,2 %), Волинської (+2,4 %), Житомирської (+4,8 %), Івано-Франківської (+14,3 %), Київської (+20,9 %), Кіровоградської (+31,5 %), Луганської (+1,3 %), Львівської (+5,8 %), Тернопільської (+66,6 %), Хмельницької (+11,9 %), Черкаської (+9,9 %), Чернівецької (+0,4 %) областях та Києві (+4,4 %). В інших регіонах України відзначено зниження оптового товарообороту.

У структурі оптового товарообороту у 2012 р. найбільша питома вага припадала на підприємства Києва (36,7 %), Донецької (18,9 %), Київської (5,6 %) та Харківської (4,7 %) областей. Дослідження за 2005–2012 рр. дозволили виокремити регіони, у яких діагностовано нарощення частки оптового товарообороту, а саме Вінницька (+0,19 %), Київська (+2,40 %), Кіровоградська (+0,50 %), Львівська (+0,52 %), Тернопільська (+1,46 %), Черкаська (+0,31 %) області та Київ (+6,56 %).

Для отримання однозначного висновку про тенденції розвитку оптової торгівлі у регіональному розрізі побудовано відповідну карту, згідно з якою регіони України угруповано з огляду питомої ваги та характеру динаміки оптових продажів на конкретному регіональному ринку. Інтервали для розподілу регіонів за групами визначено у такій послідовності: а) розраховано середні значення показників питомої ваги оптового обороту регіонів у загальному обсязі оптових продажів в Україні та динаміки цієї частки упродовж 2005–2012 рр.; б) розраховано середньоквадратичні відхилення показників питомої ваги оптового обороту регіонів у загальному обсязі оптових продажів в Україні та динаміки цієї частки, що разом із середнім, мінімальним і максимальним значеннями використано для визначення меж для угруповання регіонів. Під час визначення показників ураховано, що середньоквадратичні відхилення ліворуч і праворуч різноманітні ($\sigma_1 \neq \sigma_2$), що зумовило різні інтервали за групами регіонів. Результати угруповання регіонів подано на рис. 1.

За результатами розрахунків для 15-ти регіонів (квадрати 1, 2, 5, 6) відзначено негативні тенденції у розвитку оптового товарообороту, а саме: невисокі значення частки оптового товарообороту та зниження цього показника упродовж 2005–2012 рр. У трьох регіонах, що вирізняються високим рівнем оптових продажів, діагностовано зниження цього показника у динаміці (квадрати 3, 7).

Частка у загальному обсязі оптового товарообороту		Області з низькою часткою оптового обороту	Області з незначною часткою оптового обороту	Області зі значною часткою оптового обороту	Області з високою часткою оптового обороту
		$[Ч_{\min}; Ч_{\text{сер}} - \sigma_1]$	$[Ч_{\text{сер}} - \sigma_1; Ч_{\text{сер}}]$	$[Ч_{\text{сер}}; Ч_{\text{сер}} + \sigma_2]$	$[Ч_{\text{сер}} + \sigma_2; Ч_{\max}]$
Динаміка					
Області, за якими питома вага оптового обороту швидко зменшується	$[T_{\min}; T_{\text{сер}} - \sigma_1]$	Житомирська Рівненська Хмельницька 1	Волинська Запорізька Луганська Миколаївська 2	Дніпропетровська 3	– 4
Області, за якими питома вага оптового обороту повільно зменшується	$[T_{\text{сер}} - \sigma_1; T_{\text{сер}}]$	Закарпатська Івано-Франківська Сумська Херсонська Чернівецька м. Севастополь 5	Автономна республіка Крим Полтавська 6	Одеська Харківська 7	– 8
Області, за якими питома вага оптового обороту зростає повільно	$[T_{\text{сер}}; T_{\text{сер}} + \sigma_2]$	Вінницька Кіровоградська Чернігівська Черкаська 9	Львівська 10	Донецька Київська 11	м. Київ 12
Області, за якими питома вага оптового обороту швидко зростає	$[T_{\text{сер}} + \sigma_2; T_{\max}]$	Тернопільська 13	– 14	– 15	– 16

Позначки: T_{\min} , T_{\max} , $T_{\text{сер}}$ – мінімальний (максимальний, середній) темп приросту частки оптового товарообороту за регіоном; $Ч_{\min}$, $Ч_{\max}$, $Ч_{\text{сер}}$ – мінімальне (максимальне, середнє) значення питомої ваги оптового товарообороту за регіоном; σ_1 , σ_2 – середньоквадратичне відхилення (ліворуч, праворуч).

Рис. 1. Карта регіонів України з урахуванням величини та динаміки оптового товарообороту за 2005–2012 рр.

За іншими регіонами відзначено позитивні зміни, а саме – для 8 регіонів відзначено поступове (квадрати 9, 10, 11, 12), а для 1 регіону (квадрат 13) стрімке збільшення питомої ваги оптового обороту в загальному обсязі оптових продажів в Україні. Отже, за результатами проведеного дослідження, зроблено такі висновки. Оптова торгівля відіграє важливу роль у розвитку національної економіки. Динаміка оптового товарообороту загалом за 2005–2012 рр. є позитивною. У структурі оптових продажів переважає реалізація товарів непродовольчої групи. За результатами дослідження визначено регіональні особливості розвитку оптового товарообороту в Україні, а саме за більшістю регіонів діагностовано низьку питому вагу оптового товарообороту в загальному обсязі оптових продажів і зниження цього показника упродовж 2005–2012 рр.

ЛІТЕРАТУРА

1. Оптовая торговля: инфраструктура и тенденции развития : монография / Е. М. Азарян [и др.] ; Донец. гос. ун-т экономики и торговли им. Михаила Туган-Барановского. – Донецк : ДонГУЭТ, 2005. – 292 с.
2. Система регулювання внутрішньої торгівлі України : монографія / В. В. Апопій. – К. : Академвидав, 2012. – 420 с.
3. Власова Н. О. Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями в підприємствах оптової торгівлі : монографія / Н. О. Власова, Л. Л. Носач ; Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі. – Х. : ХДУХТ, 2011. – 228 с.
4. Голошубова Н. О. Структурна перебудова торгівлі споживчими товарами в Україні / Н. О. Голошубова // Товари і ринки. – 2013. – № 1. – С. 1628.

5. Мазаракі А. А. Ринок споживчих товарів в Україні: посткризові тенденції / А. А. Мазаракі, В. Д. Лагутін // Економіка України. – 2011. – № 9. – С. 17–26.
6. Міценко Н. Г. Засади регулювання діяльності підприємств оптової торгівлі / Н. Г. Міценко // Наукові записки. – Львів, 2011. – Вип. 3 (36). – С. 94–100.
7. Державна служба статистики України : офіц. веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрана.

Г. Г. Лысак (Харьковский государственный университет питания и торговли). **Оптовая торговля Украины: региональные особенности развития.**

Аннотация. Представлены результаты исследования состояния и динамики оптовой торговли в Украине, проведен сравнительный анализ и определены особенности развития оптового товарооборота по регионам.

Ключевые слова: оптовая торговля, оптовый товарооборот, регион, карта регионов.

G. G. Lysak (Kharkiv State University of Food Technology and Trade). **Wholesale trade of ukraine: regionales of featur development.**

Summary. Results of research of a state and dynamics of wholesale trade in Ukraine are given, the comparative analysis are carried out and features of development of wholesale commodity turnover are determined by regions

Keywords: wholesale trade, wholesale commodity turnover, region, map of regions.